

*Когда наука достигает какой-либо вершины,
с нее открывается обширная перспектива
дальнейшего пути.*
С. И. Вавилов

Механізм регулювання економіки

УДК 378.147

**Афанасьєв М. В.
Полякова Я. О.**

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИ- ПЛІНИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТ- НІСНОГО ПІДХОДУ

The methods of working-out a discipline educational program, which is based on the competent approach to the Ukrainian educational sphere, is proposed in the article. The program foresees determining the specialization of education institutions, researching internal process of accreditation and forming the specialist's competitions based on the classes of professional tasks of any specialization.

Глобалізація світового ринку праці й поширення інтеграційних процесів у професійній, підприємницькій, науковій та освітянській сферах діяльності вимагають запровадження новітніх підходів і технологій щодо забезпечення якісної освіти та підвищення кваліфікації вітчизняних фахівців. Одним із пріоритетних напрямів стратегічної програми розвитку держави є підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів України. Реалізація даної програми можлива за умов синергетичного поєднання високої якості освіти з вимогами світового ринку праці на основі принципів рівноправної, компетентної та відкритої міждержавної взаємодії. Впровадження компетентного підходу, орієнтованого на динамічне поєднання знань, розуміння, навичок та спроможностей фахівця, виступає визначальним елементом формування освітянської сфери України в умовах сучасності.

Актуальність цього питання підтверджується численними дослідженнями вітчизняних та закордонних вчених. К. Аллегрі, Л. Берлінггер, Т. Блекстоун, Ю. Рутгерс спрямували зусилля на створення зони європейської вищої освіти. О. Устенко та А. Павленко наголошують на необхідності законодавчого забезпечення впровадження компетентного підходу в систему освіти України [1]. М. Степко запропонував розробити методику впровадження системи транспорту кредиту та переривання освіти [1]. В. Бакіров визначив основні показники формування рейтингу вищих навчальних закладів [2]. М. Міненко порівнює вітчизняну систему підвищення кваліфікації з європейськими стандартами та надає рекомендації щодо її вдосконалення [3]. В. Пономаренко запропонував концептуальний

підхід до формування компетенцій як визначальну мету системи освіти [4].

Однак, незважаючи на значну увагу та широку дослідженість проблеми впровадження компетентного підходу до освітянської сфери України, не вирішеним залишається питання методичного забезпечення розробки робочих програм навчальних дисциплін на засадах компетентного підходу. Необхідність розробки даної методики обумовлена формуванням зони загальноєвропейської вищої освіти на засадах Болонської конвенції, введенням єдиної системи наукових ступенів та двоциклової системи навчання, запровадженням кредитної системи й розширенням мобільності та географії працевлаштування фахівців.

Упровадження запропонованої методики підготовки робочої навчальної програми на основі компетентного підходу передбачає реалізацію трьох основних етапів на макро-, мезо- та мікрорівнях освітянського простору. Перший етап методики пов'язаний із забезпеченням якісної освіти фахівців на основі спеціалізації освітніх інституцій, механізм якої подано на рис. 1.

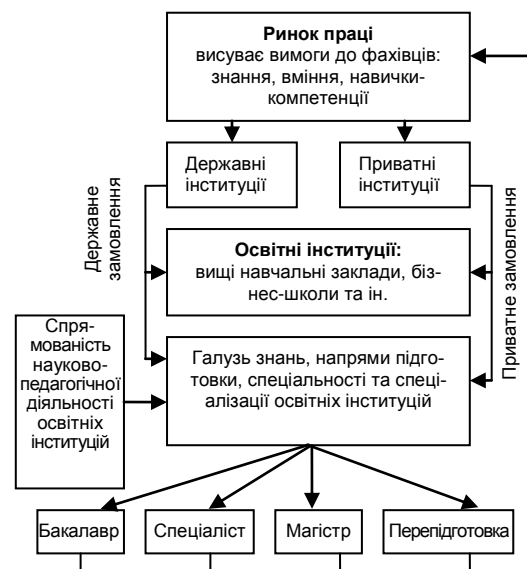

Рис. 1. Механізм забезпечення якісної освіти фахівців на основі спеціалізації освітніх інституцій

На цьому етапі розглядаються макrorівневі аспекти формування компетенцій фахівця. Згідно із законодавчими нормами Міністерство праці та соціальної політики України як вищий інститут державного сегмента ринку праці та приватного сектору економіки є замовником трудових ресурсів, що пред'являє вимоги до освітньо-кваліфікаційного і професійного рівня фахівця. Спрямованість вимог ринку праці без-

посередньо впливає на закономірності формування та динаміку розвитку освітніх інституцій, спеціалізація яких за умов упровадження компетентнісного підходу повинна відбуватися за принципом рівноваги попиту і пропозиції з урахуванням спрямованості науково-педагогічної діяльності. Як основні показники науково-педагогічної діяльності освітньої інституції доцільно розглядати: кількість лауреатів Нобелівської премії, державних програм та наданих грантів для реалізації досліджень з визначеної сфери діяльності, кількість наукових публікацій і дослідників, які широко цитуються у вітчизняній та закордонній науковій сфері за обраним напрямом спеціалізації, середня академічна оцінка всіх факультетів освітньої інституції за визначеним напрямом підготовки фахівців та рівень студентських робіт і досягнень за провідними спеціалізаціями освітньої інституції.

Сформована таким чином спеціалізація освітньої інституції відповідає вимогам ринку праці та забезпечує відповідний рівень якості підготовки фахівців, що є первинним етапом підготовки якісної робочої навчальної програми дисципліни на основі компетентнісного підходу.

Другий етап методики спрямований на дослідження мезорівневих факторів формування компетенцій, викладених у робочій програмі навчальної дисципліни. Мезорівневі фактори включають внутрішні процеси освітньої інституції, пов'язані з нормативним забезпеченням та акредитацією обраної спеціальності підготовки фахівців. Основним нормативним документом, що включає перелік видів економічної діяльності та кваліфікаційні вимоги спеціальності, виступає освітньо-кваліфікаційна характеристика. За положеннями освітньо-кваліфікаційної характеристики визначаються види економічної діяльності з указівкою секції, розділу, групи та класу за класифікатором видів економічної діяльності, за якими передбачається підготовка й подальша професійна діяльність фахівця згідно з його спеціалізацією [5].

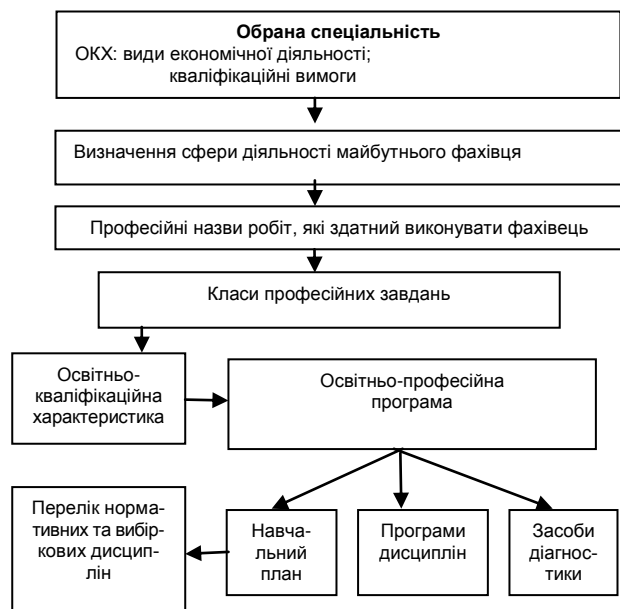

Рис. 2. Визначення структурної складової спеціальності за умов упровадження компетентнісного підходу

Визначення сфери діяльності майбутнього фахівця, спеціалізації та рівня освітньо-кваліфікаційної підготовки безпосередньо пов'язано з професійними назвами первинних робіт, які здатний виконувати фахівець після закінчення освітньої інституції. Формування компетенцій на основі систематизації професій із професійною назвою роботи за кожну спеціалізацією здійснюється на основі Національного класифікатора професій України ДК 003:2005 та є первинним критерієм при

розробці відповідних спеціалізацій класів професійних завдань [6]. Таким чином, освітньо-професійна програма і всі її елементи формуються на основі вимог тих видів економічної діяльності та професій, на які спрямована підготовка фахівця з урахуванням класів професійних завдань, що формують знання, вміння, навички й викладені в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників [7]. Відповідність змістовного спрямування дисципліни щодо кваліфікаційних характеристик визначає доцільність її включення до пакета нормативних або вибіркових дисциплін та обумовлює тривалість її викладання за кредитно-модульною системою.

На останньому, мікрорівневому етапі методики відбувається визначення компетенцій, що формуються навчальною дисципліною та відповідають за своєю сутністю макро- і мезорівневим компонентам компетентнісного підходу, визначеним на попередніх етапах.

Види економічної діяльності фахівця, первинні професії, які він здатен опанувати після закінчення освітньої інституції, та кваліфікаційні характеристики є основою кваліфікаційних вимог до студентів, тематичного плану навчальної дисципліни і структури змістовних модулів. Згідно із змістовними модулями визначаються адекватні визначенням компетенціям макро- та мезорівня форми організації навчального процесу і засоби інтерактивної освіти. До основних форм організації навчального процесу слід відносити лекції, практичні та семінарські заняття, самостійну та індивідуальну навчально-дослідну роботу. Активізацію навчального процесу доцільно реалізовувати за допомогою ролевих ігор, модерацій, презентацій, кейс-методів і т. д.

Для кожного виду занять у робочій програмі розробляються функціональні завдання, що формують необхідні знання, вміння та навички й оцінюються за структурою залікового кредиту згідно із запропонованими в робочій програмі критеріями. Досягнуті в межах вивчення навчальної дисципліни знання, вміння та навички відповідно до визначених на попередніх етапах методики пріоритетів є основними елементами рівня компетентності фахівця (рис. 3).

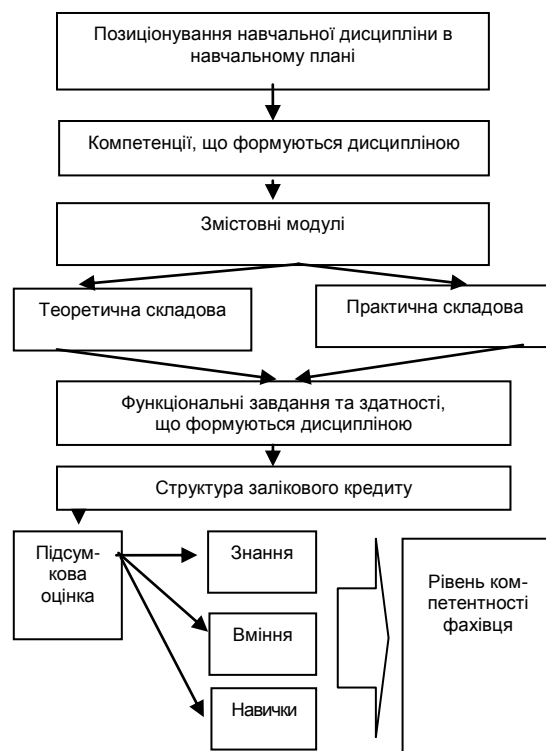

Рис. 3. Формування компетенцій фахівця за навчальною дисципліною

Таким чином, авторами вдосконалено методику розробки робочої програми навчальної дисципліни на засадах використання принципів компетентнісного підходу, що сприяє використанню знань, навичок, особистісних та соціальних спроможностей фахівця з метою забезпечення його безперервного професійного й особистісного розвитку, підтримання соціальної єдності співтовариства, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних трудових ресурсів на світовому ринку праці та покращення загального рівня добробуту і життя.

Література: 1. Круглый стол: проблемы реформирования высшего образования: качество, обучение, кадры, самоуправление // Голос Украины. – 2005. – №106. – С. 16 – 17. 2. 200 років історії Харківського університету. Доповідь ректора Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна В. С. Бакірова на пленарному засіданні наукової конференції 17 листопада 2004 р. // Університети. – 2004. – №4. – С. 4 – 11. 3. Міненко М. Підвищення кваліфікації управлінських кадрів у розвинених європейських країнах: досвід для України // Вісник національної академії державного управління при Президенті України. – 2004. – №4. – С. 464 – 470. 4. Пономаренко В. С. Концептуальні засади розвитку економічного університету // Економіка розвитку. – 2006. – №1(3). – С. 5 – 10. 5. Інструкція щодо складання форм державних статистичних спостережень зі структурної статистики. Державний комітет статистики України. – К., 2006. – 96 с. 6. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2005. – К. Держспожстандарт України, 2005. – 616 с. 7. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 1: Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності. Розділ 1: Професії керівників, професіоналів, спеціалістів та технічних службовців. – Харків: Фактор, 2007. – 384 с. 8. Богданович В. Обґрунтування критеріїв оцінки ефективності механізмів державного управління підготовкою молоді до служби в Збройних силах України на контрактній основі / В. Богданович, М. Єжеев, М. Левченко // Вісник національної академії державного управління при Президенті України. – 2004. – №4. – С. 459 – 464.

Стаття надійшла до редакції
6.10.2007 р.

УДК 378.147:658.8-051

Борисенко М. А.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАРКЕТОЛОГІВ

The modern system of higher education is oriented on the forming of future specialist's key competencies, that students must gain after studying every educational discipline. Determination of key competencies and appropriate skills, which the graduating students of speciality "Marketing" (educational qualifying level bachelor) must own after the study of discipline "Infrastructure of commodity market", creates pre-conditions in relation to the improvement of both essence of discipline and technology of studies.

На теперішній час одним із ключових факторів конкурентоспроможності сучасних фахівців виступає рівень їхньої компетентності. При цьому головними відмінними складовими такої ком-

петентності є наявність творчих та дослідницьких навичок, вміння вирішувати проблеми. Зважаючи на зміст і спрямованість вітчизняної системи фахової освіти, актуальною постає необхідність упровадження компетентнісного підходу щодо формування її змісту. Нова парадигма вітчизняної освіти має бути орієнтована на формування в майбутнього фахівця потреб у постійному поповненні та оновленні знань, удосконаленні вмінь і навичок, їх закріпленні й перетворенні у фахові компетенції [1].

У вітчизняній системі вищої освіти існувала багаторічна практика складання кваліфікаційних характеристик фахівця, у яких були закріплені вимоги до знань, вмінь та навичок випускників різних спеціальностей. Запровадження компетентнісного підходу зумовлює необхідність визначення й опису професійних компетенцій випускника вищого навчального закладу. Метою даної статті є розгляд компетентнісних засад формування фахівця з маркетингу в аспекті навчальної дисципліни "Інфраструктура товарного ринку".

Зазвичай для визначення "рівня" фахівця використовувався термін "кваліфікація". Головна відмінність компетентного фахівця від кваліфікованого полягає в тому, що перший має не тільки певний рівень знань, вмінь та навичок, а й здатен ініціювати й реалізовувати їх у своїй професійній діяльності. Існує багато точок зору щодо визначення сутності та змісту поняття "компетентність". Деякі дослідники вважають, що засновником компетентнісного підходу був Арістотель, який вивчав можливості стану людини, що позначається грецьким "atere" – "сила, яка розвивалася й удосконалювалася до такого ступеня, що стала характерною властивістю особи" [2, с. 155]. Інші вважають, що поняття "компетентність" і "компетенція" почали використовуватися з 1958 року [3]. На сьогодні поняття "компетентність" та "компетенція" застосовуються як для опису кінцевого результату навчання, так і для опису різних властивостей особистості (що властиві їй або надбані в процесі навчання) [4].

Так, згідно з міжнародною програмою "DeSeCo" [5] ("Визначення й відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади"), компетентність – це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на поєднанні взаємовідповідних знань, вмінь і практичних навичок, ставлень та цінностей, поведінкових компонентів, усього того, що особистість може мобілізувати для активної дії.

Англійський психолог Дж. Равен визначає компетентність як специфічну властивість ефективного виконання конкретних дій у предметній галузі, враховуючи вузькопредметні знання, певні предметні навички, способи мислення, усвідомлення відповідальності за свої дії [6]. На його думку, головними факторами, що визначають компетентну поведінку, є наступні: мотивація та здатність брати участь у діяльності високого рівня; готовність брати участь у суб'єктивно значущих діях, наприклад, намагатися вплинути на ситуацію, що склалася у власній організації; готовність і спроможність формувати клімат підтримання та заохочення новаторів; адекватне розуміння того, як функціонує організація і суспільство в цілому, й адекватне сприйняття власної ролі та ролі інших людей в організації і суспільстві; адекватне уявлення щодо ряду понять, пов'язаних з управлінням організацією та суспільством (наприклад, ризик, ефективність, лідерство, відповідальність, підзвітність, комунікація, рівність, демократія та ін.).

Слід відзначити, що при визначенні проблем удосконалення системи освіти та вимог до випускників вищих навчальних закладів широко використовується термін "професійна компетентність", який загалом трактується як готовність і спроможність фахівця приймати ефективні рішення при здійсненні професійної діяльності. Так, на думку Є. Ф. Зее-ра [7], професійна компетентність передбачає не стільки наявність у спеціаліста значного обсягу знань і досвіду, скільки вміння актуалізувати накопичені знання та вміння в необхідний момент і використовувати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. Інше визначення професійної компетентності дає М. М. Нечаєв: "Досконале знання своєї справи,